

CIEMNICA (226) sb f

-e- (185), -ę- (41).

e oraz a jasne.

sg N ciemnica (9). ◇ G ciemnice (126). ◇ A ciemnicę (14). ◇ I ciemnicą (4). ◇ L ciemnicy (54).
◇ pl N ciemnice (1). ◇ G ciemnic (7). ◇ A ciemnice (3). ◇ L ciemnicach (8); -ach (5) *KrowObr*,
SkarŻyw, *ReszPrz*, *WujNT* (2), -äch (2) *Leop*, *BudNT*, -(a)ch (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI i XVIII w.*

1. Więzienie, loch; *carcer Mymer*¹, *Mącz*; *desmoterium*, *desmoterion Mącz*, *Calep*; *custodia*,
ergastulum, *phylaca*, *vincula Mącz*; *arca robustea*, *carcer a. codex robustus*, *custodia lignea*, *mala*
mansio, *puteus Cn* (214) : *BierEz* O3v; a wffakoż ku takowemu tak fwiętému milofnikowi bożému/
kat do ciemnice poflán *OpecŻyw* 48; SEfli fie rano zafie w radę żydowie/ ij poflali po Iezuła do
ciemnicę [!] ceklárze *OpecŻyw* 116v, 97v, 115v; *Mymer*¹ 12; *HistJóz* A3v, C2v, C3v; *TarDuch* D3;
iż więzniowie ktorzi długo w ciemnici bywaią, będąc wypuśczeni naprzod fie raduią fwieżemu
powietrzu *GlabGad* F5; *HistAl* F6v; *MurzNT Luc* 22/33; *Leop* 4.Reg 25/27, 29, *Ier* 38 arg, *Matth*
18/30, *Act* 12/6 (8); Zony ich fpołu z dzyećmi/ do ciemnice imał *RejZwierz* 11; *BibRadz Gen* 39/22,
40/4, 7, *Act* 5/19, 21 (10); *Custodia*, *Ciemnicá*/ Mieyfce gdzie władzáyą yętcę. *Mącz* 75d, 38a
[3 r.], 83b, 107d, 123b, 182c (14); *RejAp* 22v [2 r.]; *HistRzym* 5v [2 r.], 6; *RejPos* 320v; *BudBib*
Is 14/17; A posławfzy ściął Iohána wciemnicy. *BudNT Matth* 18/10, 25/44, *Act* 12/5, 6, 16/40,
2.*Cor* 11/23; *PaprPan* Aa4; Y tam w ich więzieniu Pfalmy y modlitwy fprawuiąc/ gdy kościoły od
Tyrráná zámknione były/ z ciemnic kościoły fobie Chrześcíanie czynili. *SkarŻyw* 131, 21, 392,
454; *ReszHoz* 121; *BielRozm* 10; *Calep* 312a; *LatHar* 718; Zećiefmy ciemnicę náleźli zámknioną ze
włytką pilnością *WujNT Act* 5/23, s. 22, *Matth* 14/10, 25/39, 43, 44 (20); *SiebRozmyśl* C, Cv;
GoslCast 72, 73, 74; Poiman y ofądzon/ y vmárł w ciemnicy *KlonWor* 10, 39.

Zwroty: »chować, chowany w ciemnicy« [szyk zmienny] (3 : 1): *Leop Act* 12/5; A oni iąwłzy go
chowáli go przes noc w ciemnicy. *HistRzym* 85v; *StryjKron* 692; *WujNT Act* 12/5.

»da(wa)ć (a. pod(aw)ać, a. wyd(aw)ać) do ciemnice, w ciemnicę« (9 : 1): rozgnyewał fie barzo y dał
Iozefa do cyemnice *HistJóz* A3v; męże y niewiáfty/ dawał do ciemnice [*tradebat in custodiam*]. *Leop*
Act 8/3, *Act* 22/4, 19; *HistRzym* 47v; *HistHel* D2v; Ktory tę drogę przesládowałem aż do śmierci/
wiążąc y wydáiąc do ciemnice *BudNT Act* 22/4, *Mar* 6/18[17]; *CzechRozm* 229; *WujNT Act* 12/4.

»siedzieć (a. siadać) w ciemnicy« [szyk zmienny] (8): Ián krzciel/ gdy fiedziál w ciemnicy fkowany
f przykazania Herodowého *OpecŻyw* 47; Iozef zgýnął/ Symeon fýedzý wcyemnicy *HistJóz* C3v;
GlabGad B7; *GórnDworz* L12; *HistRzym* 119 [3 r.] 120.

»trzymać w ciemnicy« (1): Asservare aliquem in carcere, Trzimać kogo w ciemnicy. *Mącz* 389a.

»wsadzić (a. posadzić, a. sadzać) do ciemnice; posadzon(y) (a. osadzony, a. wsadzon) do ciemnice,
w ciemnicy« [szyk zmienny] (21; 11 : 1): a tum nye winnie władzono do cyemnice. *HistJóz* A4v, B;
MurzNT Matth 5/25; *GroicPorz* f; *KrowObr* 60; tedy władzono go do ciemnice [*Miseruntque eum*
in carcerem] *Leop Lev* 24/12, 4.Reg 17/4, *Matth* 5/25, *Luc* 23/19, 25, *Act* 12/4, AAA4v; *BibRadz*
2.*Par* 18/26, *Ier* 52/11; *BielKron* 16v, 95 [2 r.], 357; Aliquem in carcere compingere, Wrzucić
władzić do ciemnice. *Mącz* 275d, 162a, 497a; *HistRzym* 43, 113, [118]v, 119; *BudNT Act* 12/4;

ofadzone w ciemnicach więźnie [...] opátrowáli. *SkarŻyw* 62, 21; *LatHar* 723, 724; *WujNT przedm* 34, *Matth* 14/3, s. 510, 511.

»wrzucić do ciemnice, w ciemnicę; wrzucon do ciemnice; wtrącić do ciemnice, w ciemnicę« [szyk zmienny] (9 : 1; 5; 2 : 1): *MurzNT Luc* 23/19, 25; oto wrzuci dyabeł niektore z was do ciemnice [*Ecce iam futurus est iacere diabolus ex vobis in custodiam*] *BibRadz Apoc* 2/10; *Mącz* 56c; *RejPos* 241, 246v, 248, 249; *BudNT Matth* 18/30; *CzechRozm* 246; wtrąciłeś go w ciemnicę *SkarŻyw* 532, 151; *WujNT Matth* 5/25, *Act* 16/37, *Apoc* 2/10; *GosłCast* 68, 72 [2 r.].

»z ciemnice wybawić« [szyk zmienny] (4): *TarDuch* D4; á ona nie tylko iże mię z ciemnice wybawiła/ ále y od śmierci *HistRzym* 5, 5; *BiałKat* 78v.

»wywieść, (wy)wiedziony z ciemnice« [szyk zmienny] (11 : 3): a trzecyego dnia wywyedżyonym zciemnice rzekł *HistJóz* C2v, A4v, Bv; *LubPs* ee4; *Leop Act* 12/17; *Mącz* 96c; *HistRzym* 43; *CzechRozm* 47; rośpowiedział im iáko Pan wywiodł go z ciemnice [*eduxisset eum de carcere*] *WujNT Act* 12/17, *Act* 12 arg, s. 511, Xxxxxv [2 r.]; *SiebRozmyśl* C2.

»zamykać (a. zamknąć) do ciemnice, w ciemnicy; zamknion w ciemnicy, w sieni u ciemnice, w przysionku ciemnicy« [szyk zmienny] (1 : 1; 2 : 1 : 1): żywot onych ktorzy bywáią w ciemnicy zámknieni/ mógł być niemniey chwalon *HistAl* K5v, K5v; *Leop Ier* 33/1; *BibRadz Ier* 32/1; *BudNT Act* 26/10; *WujNT Luc* 3/20.

Wyrażenie: »sień (a. sionka, a. przysionek) ciemnice, u ciemnice, przed ciemnicą« (1 : 3 : 2): *Miełkál* tedy *Ieremiałz* w fieni v ciemnice [*in vestibulo carceris*]. *Leop Ier* 37/20, *Ier* 33/1, 37/20, 38/6, 13; A SLOwo Páńskie ftáło fię powtore do *Ieremiałzá* gdy iefzcze był zamkniony w przyfionku ciemnice *BibRadz Ier* 32/1.

Szeregi: »kaźń pospolita to jest ciemnica« (1): *Kaźń* póspolita/ to iefť ciemnicę/ środ rynku napirwey w Rzymie dał wczynić dla wyłtępnych *BielKron* 102.

»ciemnica i okowy« (1): Bywa drugdi iż kto ściemnice y z okow [*quod de carcere catenisque*] przychodzi ku kroleśtwu: á drugi rodząc fie w kroleśtwie/ á wzdám w vbośthwie zginie. *Leop Eccle* 4/14.

»ciemnica, (abo) straża« [szyk 1 : 1] (2): *MurzNT* 118v *marg*; Latine custodia vel carcer, Ciemnicá/ ftraża. *Mącz* 298d.

»ciemnica abo twierdza« (1): y dał ie do zámknienia (*marg*) Wł. do domu ftrażey. Rozumie fię ciemnicá/ ábo iáka twierdza. (–) *BudBib* 2.Reg 20/3.

»więzienie i ciemnica« (3): *BiałKat* 26; *ReszPrz* 25; A drudzy doználi pośmiewiśk y biczowania/ nádto y więzienia y ciemnic [*et vincula et carceres*] *WujNT Hebr* 11/36.

W przen (8) : *HistRzym* 6; *Wzięto* *Rycerzá* zátym s *łzáchownice*/ *Idziśz* nieboże z nowu do ciemnice. *KochSz* B4; odkupicielu/ wywiedźże mię z ciemnice potępienia wieczného *SiebRozmyśl* Cv.

Wyrażenia: »ciemnica ciemności« (1): *Godnić* przedfię oni być bez światłości/ á cierpieć ciemnicę ciemności [*carcerem tenebrarum*] *Leop Sap* 18/4.

»ciemnica diabelska« (2): *Oćiec* ktory go niechciał wykupić/ iefť ten to świat ktory niechciał człowieká w ciemnicy *Dyabelskiej* wfpomoc *HistRzym* 6, 120.

Zestawienie: »dom ciemnice« (1): ábyś [...] wywiodł więźniá z zámknienia/ y z domu ciemnice [*de domo carceris*]/ te kthorzy liedzą w ciemnościach. *Leop Is* 42/7.

Zereg: »ciemnica i więzienie« (1):Wftań z tey złości/ [...] wychodź z tey ciemnice y więzienia *SkarKaz* 387b.

2. Piekło; czyściec; otchłań (11) : *MWilkHist* F2v [2 r.]; To mieyfce [...] zowie [...] Ezáiafz ciemnicą/ á Doktorowie póspolicie *limbum Patrum*, otchłanią Oycow świętych. *WujNT* 263; w którym też ízedfzy duchem przepowiedał tym/ ktorzy byli w ciemnicy [*in carcere*] *WujNT* 1.*Petr* 3/19, s. 803, *Apoc* 20/7.

Zwroty: »dać się do ciemnice« (1): ma fie dąć do ciemnice zá nię to ieft/ na pokutę świętą *HistRzym* 120.

»wyprowadzić z ciemnice« (1):Y według twey obietnice Wyprowadź nas z tey ciemnice. *MWilkHist* E3.

Wyrażenia: »ciemna ciemnica« (1):á dla tego z nawyźszego Niebá zrzuceni/ y w ciemną ciemnicę ziemfką zámknieni *KuczbKat* 20.

»ciemnica czyścowa« (1):Doktorowie święci maluśkie y lekkie grzechy rozumieią/ zá ktore w ciemnicy Czyścowej potrzebá dofyć wćierpieć *WysKaz* 18.

»ciemnica piekielna« (1): przepowiadał wybáwienie Oycom onym świętym/ ktorzy byli w ciemnicy piekielney/ áż do przyścia iego zátzymáni. *WujNT* 804.

3. Prawdopodobnie ciemność (1) : A iż człowiek káždy grzechem íwoim zaráżony będąc/ iáko w ciemnicy nie obacza thego/ czego potrzebuye wiedzyec iego ímył przyrodzony *BielKom nlb* 3.

Synonimy: **1.** *bylina, grzymka, izdebka, jęctwo, kabat, kaźń, kłoda, posłuszeństwo, sadzawka, straż, sztok, taras, twierdza, wieża, więzienie;* **2.** *czyściec, otchłań, piekło;* **3.** *mrok.*

Cf 2. CIEMNO, **CIEMNOŚĆ**, CIEMNOTA